

חג הסיגד - חג חידוש הברית והכיסופים לציון של יהודי אתיופיה

חג הסיגד הוא יום משמעותי ביותר בחיי הדת של יהודי אתיופיה. וקיומו היווה תמיד מוקד לגיבוש הזהות הדתית, הרוחנית והקהילתית של ביתא ישראל. בקיומו בארץ ממשיך החג למלא תפקיד חשוב בקרב בני הקהילה שזכו להגיע לארץ, ויכול אף לתרום לתרבות היהודית בכלל.

שמו של החג בא מהמילה: סגידה, מילה שְמִית שמשמעותה היא להשתחוות, במקרה זה להשתחוות לה'. החג נקרא גם מְהִלָּה או מְהַלָּה שמשמעו הוא תחנון ובקשת מחילה.

ארבעה מוקדים ציינו את קיום הסיגד

1. בסגד מציינים את מתן תורה בהר סיני, כיסוד הברית עם ה'.
2. בסגד מציינים את חידוש הברית על ידי הגולים שחזרו לירושלים בימי שיבת ציון, כאשר עזרא ונחמיה אספו את העם, קראו בפניהם את התורה ועשו עמם אמנת (ברית) נאמנות לה'.
3. הסיגד שימש הזדמנות ליהודי אתיופיה, המרוחקים מיתר בני עמם, להזכיר את הצורך להיות נאמנים למצוות ולתורה על אף הסבל הכרוך בכך.
4. בסגד היו מתקבצים בני הקהילה במוקדים המרכזיים בצום ובתחינה, וביחד ביטאו את כיסופיהם וכמיהתם לציון, תוך רצון שמעשיהם ביום ההוא יביאו את אביהם שבשמים להחזירם לציון ירושלים.

משמעות החג

את ההשראה לחג ואת הקווים העיקריים לסדר יומו שאבו ביתא ישראל ממספר מקורות מקראיים:

ויפתח עזרא הסֵפֶר לעיני כל העם, כי מעל כל העם היה, וּפְתַחֵם עַמְדוֹ כֹּל הָעָם. ויברך עזרא את ה' האלקים ויענו כל העם אמן אמן במועל ידיהם, ויקדו וישתחוו לה' אפיים ארצה. (נחמיה ח', ה-ו)

וביום עשרים וארבעה לחדש הזה נאספו בני-ישראל בצום ובשקים ואדמה עליהם. ויבדלו זרע ישראל מכל בני נכר ועמדו ויתודו על –חטא־תיהם ועונות אבתיהם. ויקומו על-עמדם ויקראו בספר תורת ה' אלקיהם רביעית היום ורביעית מתנודים ומשתחויים לה' אלקיהם. ויקם על-מעלה הלויים ישוע ובני קדמיאל שבניה בני שרביה בני כנני ויזעקו בקול גדול אל ה' אלקיהם. ויאמרו הלויים ישוע וקדמיאל בני חשבניה שרביה הודיה שבניה פתחיה קומו ברכו את ה' אלקיכם מן-העולם ועד-העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על-כל-ברכה ותהלה. (נחמיה ט', א-ה)

ועלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך ה' צבאות... (זכריה י"ד, טז)

תיאורו של חידוש הברית בימי שיבת ציון שימש ליהודי אתיופיה מקור לחג, אותו הפכו לחג שנתי בהשראת דברי הנביא זכריה. היום הוא יום תפילה הנערכת בצום ברוב עם, קריאת התורה והסברה והאזהרה על חומרת דיני ישראל ומצוות ה'. יוצא כי פועלם של עזרא ונחמיה הפך לסמל לדורות. העליה להר, שאף היא חלק מרכזי ביום, והקריאה של עשרת הדברות מסמלות את עליית משה רבינו על הר סיני וקבלת התורה.

יהודי אתיופיה המחדשים את הברית חשו משמעות מיוחדת בקיום החג; למרות הסבל הכרוך בשמירה על נאמנות לעם היהודי, הם חשו צורך מדי שנה לחדש את הברית עם עמם ועם תורתם. החג שימש עבורם יום של קריאה לאל להחזירם לארצם, לציון. תפילות החג שחוברו במשך הדורות מדגישות את הזיקה לציון.

כוהני הקהילה (הקסים) קבעו מועד מיוחד לחג: 50 יום אחרי יום הכיפורים (כ"ט חשוון).

סדר היום הקבוע מדורי דורות

הכהנים (הקייסים), המנהיגים הרוחניים וזקני העדה התכוננו והכינו את הציבור מספר חודשים לפני כ"ט חשוון, שהוא יום הסגד. ההכנות כללו היערכות לקבלת האורחים, כיוון שאנשים נהגו לבוא ממקומות מרוחקים ולא יכלו לחזור הביתה באותו הערב.

הכנסת האורחים נעשתה חלק מהחג. בהתקרב יום החג הורגשה בסביבת המקום, שבו התקיים יום הסגד, אווירת חג והתרוממות הרוח. כולם היו עסוקים בענייני החג וכולם דיברו אודותיו. הסביבה החליפה את צבעיה, הכהנים הכינו מספר גדול של שוורים לסעודה

שאחרי הצום והמשפחות הכינו כיבוד ביד רחבה. בתום הטכסים והצום, כל משפחה אירחה משתתפים ששבו לבתיהם רק ביום המחרת.

הקהילה החלה את היום בצום למרגלות ההר (במקומות שונים באתיופיה הקדישו יהודים הר קרוב לכפר שלהם), אליו נהגו לעלות, יבדומה למעמד הר סיני.

בשעות הבוקר של יום הסגד, החל הציבור לעלות על ההר שסמוך לכפר. הכהנים לקחו אתם מבית התפילות ספרי תורה (אורית) הכתובים בשפת "געז" (אתיופית עתיקה). המטריה המוזהבת הייתה פרושה על ראשי הכהנים. הכהנים עלו עם ספר התורה אל ההר, בשביל צר וארוך, אחריהם צעדו כל ישראל, מטף ועד זקן, נשים וגברים כאחד.

מה טוב ומה נעים היה לראות את כולם עולים אל ההר בשורה ארוכה לבושים לבן, רצונם לעבוד את ה' אלוקיהם בלבב שלם ובנפש חפצה, במקום נקי וטהור, באוויר נקי וצח וריח שדה כריח הלבנון.

כמה מגיבורי החיל נשאו נשק, אבטחו את שלומם של המתפללים. חלק מן המתפללים נשאו אבן על ראשם או כתפם, סימן להכנעה בפני אביהם שבשמים ובקשת מחילה.

התפילה ההמונית נערכה תחת כיפת השמים ותחת צל העצים. התפילות דומות לאלו שנשא עזרא כאשר זרע ישראל התערב עם בני הנכר וכוללות גם קטעים מספר תהילים, מספר ישעיהו, מספר דניאל ותפילות רבות אחרות שאינן כלולות בתנ"ך וחוברו על ידי מנהיגי העדה. תפילות אלה מבטאות הן חזרה בתשובה כנה ובקשת רחמים וסליחה והן כמיהה ואהבה לירושלים:

בואו נשתחוה ונודה לו לבדו קדוש

בואו נשתחוה נתפלל נשיר נברך נקדש לאבי בורא שמים וארץ...

ונשתחוה בתוך היכלו, מקום הדום רגלו של ה'...

בשר לנו, בשר לנו, על ירושלים בשר לנו

בשר לנו, בשר לנו, על בית המקדש בשר לנו

בעניין בית דוד בקשו טוב ושלוה לירושלים... (מבוסס על תהלים קכ"ב, ה')

התגעגעי לירושלים, התגעגעי...

כי יעבדו עמי בתוך ביתי...

וכן התפללו לשלום כל היהודים באתיופיה, לשלום עם ישראל באשר הוא שם, על בית המקדש החרב שיבנה ויכונן במהרה בימינו ובעבור קיבוץ גלויות לציון לירושלים.

באמצע מחזור התפילה קוראים בקול רם בספר תורה בכמה פרשיות בשפת "געז", אחד מקרא אחד תרגום לשפה האמהרית המדוברת והמובנת לכולם. קוראים את עשרת הדברות (שמות י"ט-כ'), את פרק ט' בנחמיה ומשמיעים את חומרת מצוות ה' ודיני ישראל אשר ילכו בהם באמצעות רשימת ברכות וקללות מן התורה. ביום זה כל אחד מתבודד ומתקשר אל בוראו בתפילה. אנשים, נשים וילדים, כולם כאיש אחד בלב אחד פונים אל אביהם שבשמים.

ה' שמע אותנו, שמע אותנו.

ה' שמע אותנו. שמע אותנו אלקינו.

בזמן שמתפללים אליך, בזמן שקוראים אליך, בזמן שצועקים אליך,

אתה האוהב מן השמים מתוך משכנך הנכון.

מהר שמע אותנו.

רבים היו נודרים נדרים, מהם כסף ומהם נודרים להשתחוות מאות פעמים ואף אלף. במעלה ההר, פיזר העם גרגירי תבואה על האבנים וכל משפחה קראה את שמות הנפטרים שלה.

בשעה מאוחרת אחר הצהריים, לאחר ברכה מפי הקס, היו יורדים מן ההר בשירה:

ובאה ציון הקדושה בהר הזה

(מבוסס על ישעיהו ס:יד)

ובאה ציון הנרפאת (נושעת) בהר הזה...

שאי סביב עיניך וראי באו כולם, כל בניך מרחוק באו (מבוסס על ישעיהו ס:ד)

עם החזרה חזרו לבית הכנסת ("מסגיד" או "צלות בית") הוכנס ספר האורית להיכלו בשירה ובזמרה, בשמחה רבה ובהתלהבות, בחינת "כל עצמותי תאמרנה". רק משעה זו הופסק הצום, בעוד הקסים מקדימים ומברכים על לחם החג. במעמד זה אכלו המאמינים את המטעמים שהכינו מבעוד מועד. החגיגה נמשכה עד אור הבוקר.

למחרת, יום ראש חודש, נשארו הקסים והמנהיגים במקום והתפללו את תפילות ראש חודש. אז גם נפגשו מנהיגי הכפרים שבאו לסגד. נציגי כל כפר שטחו את הבעיות המבקשות מענה והתייעצו כיצד לעזור איש לרעהו.

לקחו חלק בכתיבה: שושנה בן-דור, דוד מהרט, זיוה מקונן, מלקמו יעקב, קס שמעון אליאס וקס אביהו עזריה.